

Přehled jednotlivých druhů cenných papírů

Koncept přednášky J. Kotáska

I. Akcie

Akcie (§ 155 an. ObchZ) je cenný papír, který osvědčuje práva akcionáře jako společníka podílet se na řízení společnosti, jejím zisku a na likvidačním zůstatku při zániku společnosti.

Akcie představuje určitou část základního kapitálu akciové společnosti. Tato část je vyjádřena jako jmenovitá hodnota akcie, přičemž platí, že souhrn jmenovitých hodnot všech akcií společnosti představuje částku základního kapitálu. Akcie mohou být vydány v obou podobách – listinné i zaknihované.

Akcii lze emitovat ve formě cenného papíru na doručitele (v terminologii obchodního zákoníku „na majitele“) a ve formě na jméno (tato forma je ovšem „nepravá“ v tom smyslu, že se dle § 3 CenP na takovou akcii budou aplikovat ustanovení o cenných papírech na řad¹).

Druhy akcií

Dříve bylo možné emitovat akcie **akcie úrokové** (přinášející svému vlastníkovi úrok bez ohledu na hospodářský výsledek společnosti), **akcie „zlaté“** (poskytující zvláštní hlasovací práva bez ohledu na podíl na základním kapitálu) a **akcie zaměstnanecké** (akcie s možností emisního disážia, které bylo možno obchodovat pouze mezi zaměstnanci nebo zaměstnanci emitenta, kteří odešli do důchodu). Dnes již není žádný z uvedených druhů přípustný², v omezeném rozsahu se ještě setkáme se zlatými akciemi, tj. akciemi se zvláštními hlasovacími právy, jež bylo možno vydávat u privatizovaných společností. Jejich vlastníkem může být pouze Fond národního majetku nebo Pozemkový fond a převodem akcie na jinou osobu se automaticky mění její druh - ze „zlaté“ na běžnou. Akcie úrokové nebo zaměstnanecké však již platné nebudou.

V současnosti lze již vydávat jen akcie dvou druhů – **kmenové** (které se nevyznačují žádným zvláštním právem) a **prioritní** (inkorporující přednostní právo na podíl na zisku nebo

¹ Srov. k tomu výklad o formách cenného papíru v kapitole 3. 3. 3.

² Srov. § 159 odst. 2 a § 764 odst. 3 ObchZ, čl. VIII bod 25. sedmé části zákona č. 370/2001 Sb., ve znění zákona č. 501/2001 Sb.

na likvidačním zůstatku). Jiné druhy akcií nejsou přípustné (srov. § 155 odst. 7 ObchZ).

Kmenové akcie se nevyznačují žádnými zvláštními právy. Proto ani není nutné je výslovně označovat jako akcie kmenové.

Zvýhodnění **prioritních** akcií - spočívající v přednostním právu na dividendu nebo právo na likvidační zůstatek anebo na obojí uvedené - ovšem z akcie patrné být musí: tyto akcie musí být označeny jako prioritní.

V praxi je velmi rozšířený názor, podle kterého vlastníci prioritních akcií nemohou hlasovat na valné hromadě společnosti. Jde o nesprávný závěr, a to ze dvou důvodů.

Z právní úpravy předně nelze dovodit automatické omezení hlasovacího práva. Naopak, pokud není určeno ve stanovách jinak, prioritní akcionáři mají práva jako každý jiný akcionář (včetně práva hlasovacího) a navíc mají privilegované postavení při výplatě dividendy, příp. podílu na likvidačním zůstatku. Uvedená výhoda však bývá často „dorovnána“ tím, že stanovy odeberou takto zvýhodněným akciím hlasovací práva.

I v těchto případech by byl ovšem závěr, že vlastníci prioritních akcií nevykonávají hlasovací práva na valné hromadě, unáhlený. I kdyby podle stanov nebyli příslušní vlastníci prioritních akcií oprávněni vykonávat hlasovací práva na valné hromadě, neplatilo by to paušálně, ale s následujícími výjimkami: První z nich se týká hlasování, u kterého je předepsáno separátní hlasování podle druhu akcií. Jde o tak závažné otázky života společnosti a tak důležité zásahy do postavení akcionáře, že zde zákonodárce nepřipouští omezení hlasovacího práva (blíže viz § 186 odst. 2 – 4 ObchZ). Totéž platí v případě spojení prioritních akcií, neboť podle kogentního § 186 odst. 5 ObchZ se k této operaci vyžaduje souhlas všech akcionářů, jejichž akcie se mají spojit.

Hlasovací právo se dále prioritnímu akcionáři přiznává v každém případě i tehdy, pokud valná hromada rozhodla o tom, že prioritní dividenda nebude vyplacena, anebo o tom sice rozhodla, ale společnost je v prodlení s jejím placením (není-li určeno jinak, je dividenda splatná do tří měsíců od dne rozhodnutí valné hromady). Jde tedy o situaci, kdy výhody, které by prioritní akcie měly obvykle přinášet (tj. právo na přednostní výplatu dividendy), nenastoupily. Pak dočasně ožívá hlasovací právo prioritních akcionářů, a to až do doby, kdy valná hromada rozhodne o vyplacení prioritní dividendy; pokud byla společnost v prodlení s placením této dividendy, pak do doby jejího vyplacení. Obchodní zákoník v této souvislosti řeší otázku, zda se hlasovací právo ztrácí již schválením prioritní dividendy na valné hromadě, či zda mohou vlastníci prioritních akcií hlasovat i o dalších bodech programu příslušné valné hromady. Volí právě druhou variantu, čímž předchází nežádoucím manipulacím s bodem programu a výkonem hlasovacích práv.

Bez ohledu na to, zda je s prioritní akcií spojeno hlasovací právo, má její vlastník právo na účast na valné hromadě. Při posuzování způsobilosti valné hromady činit rozhodnutí se ovšem k těmto akciím nepřihlíží³, ledaže zákon vyžaduje hlasování podle druhu akcií (k tomu viz výše).

II. Zatímní listy

Zatímní list (§ 176 ObchZ) vydává akciová společnost před zápisem společnosti do obchodního rejstříku upisovateli namísto všech upsaných a nesplacených akcií jednoho druhu. Zatímní list tedy dočasně nahrazuje dosud nesplacené akcie společnosti. Jsou s ním spojena práva vyplývající z akcií, které zatímní list nahrazuje, a povinnost splatit jejich emisní kurz. Pokud vlastník převede zatímní list na jinou osobu před splacením emisního kurzu, ručí ze zákona za toto splacení. Na zatímní list se aplikují podpůrně ustanovení o akciích na jméno. Jestliže jsou akcie, které zatímní list nahrazuje vinkulované (jejich převoditelnost je omezena), je stejným způsobem vinkulován i zatímní list. Zatímní list může mít pouze listinnou podobu a z forem je u něj přípustná pouze forma „na řad“.

III. Poukázky na akcie

Zatímnímu listu je dosti podobná **poukázka na akcie** (§ 204b ObchZ). Také ona je vedlejší cenný papír, konkrétně je dočasnou náhradou akcie. Nejde o druh poukázky na cenné papíry, jak by jinak naznačovalo její označení.

Poukázka na akcie je cenný papír s formou na doručitele. Jsou s ním spojena práva upisovatele akcií. Vydává se při zvýšení základního kapitálu na základě rozhodnutí valné hromady, a to po splacení emisního kursu akcie, ovšem před zápisem zvýšení základního kapitálu do obchodního rejstříku (po zápisu již nic nebrání vydání akcií). Vzhledem k tomu, že zápis zvýšení základního kapitálu je konstitutivní, musel by akcionář jinak čekat na zápis a vydání splacených akcií. V mezidobí tak může disponovat náhradním cenným papírem – poukázkou na akcie.

S jednou poukázkou na akcie jsou spojena práva vyplývající z upsání jedné akcie. Valná hromada však může rozhodnout o tom, že s jednou poukázkou budou spojena práva vyplývající z upsání více akcií.

---

³ Srov. § 186c odst. 1 ObchZ.

IV. Podílové listy

Podílový list (§ 8 zákona o kolektivním investování) ztělesňuje podíl podílníka na majetku v podílovém fondu. Pro majitele podílového listu je klíčová okolnost, zda je příslušný podílový fond uzavřený či otevřený. Otevřený podílový fond nemá omezen počet vydávaných podílových listů a majitel podílového listu má právo na odkoupení investiční společností. Odkup musí být v zásadě proveden do 15 pracovních dnů od jeho žádosti. U podílových listů uzavřeného podílového fondu nevzniká vlastníkovému podílovému listu právo na odkup.

V. Dluhopisy

Obecné otázky, terminologie a právní úprava

Dluhopisy a jejich vydávání upravuje zákon č. 190/2004Sb⁴. Speciální úprava některých zvláštních druhů dluhopisů je obsažena v obchodním zákoníku. V praxi se dluhopisy označují také jako „obligace“ či „bondy“⁵.

Svou podstatou se dluhopis blíží směnce vlastní. Podobně jako ona totiž ztělesňuje právo majitele na splacení dlužné částky a současně povinnost emitenta (výstavce) toto právo uspokojit (§ 2 odst. 1 DluhZ).

V detailech se ovšem oba druhy cenných papírů liší. Rozdíl je v první řadě v subjektech, které mohou příslušný cenný papír emitovat. Zatímco okruh výstavců směnky vlastní není nijak omezen, emitentem dluhopisu může být v zásadě jen právnická osoba⁶, která se navíc musí vykázat určitou „historií“: nejméně dvouletou existencí a současně alespoň dvěma auditovanými a schválenými posledními a po sobě jdoucími účetními závěrkami⁷.

---

⁴ Až do vstupu České republiky do EU byly dluhopisy upraveny zákonem č. 530/1990Sb. Tento právní předpis byl zrušen zákonem o dluhopisech č. 190/2004Sb. Podle staré úpravy se posuzují právní vztahy z dluhopisů a z příslušných emisních podmínek vydaných 1. květnem 2004.

⁵ Více výrazů pro dluhopisy má ostatně i zákonná úprava, když pro některé jejich druhy používá zvláštní označení: konkrétně jde o státní pokladniční poukázky (§ 25 odst. 6 DluhZ) a hypoteční zástavní listy (§ 28 – 32 DluhZ).

⁶ Výjimečně může být emitentem fyzická osoba - pokud je bankou (k dalším podmínkám viz § 3 odst. 1 DluhZ a zákon o bankách).

⁷ Uvedené se netýká státních a komunálních dluhopisů a dluhopisů vydávaných ČNB.

Další odlišnosti spočívají ve státním dozoru nad vydáváním dluhopisů. Bez ohledu na to, zda budou příslušné dluhopisy kótovány na veřejném trhu, platí, že emitent je může vydat teprve poté, co mu Komise pro cenné papíry schválí příslušné emisní podmínky (výjimka platí pro stát a ČNB). Komise současně vykonává státní dozor nad dodržováním povinností stanovených zákonem o dluhopisech. Z dalších rozdílů lze uvést, že vztahy mezi emitentem a oprávněnou osobou se u dluhopisů podle § 7 odst. 3 DluhZ podpůrně řídí obchodním zákoníkem; naproti tomu u směnky se podpůrně aplikuje občanský zákoník. Promlčecí lhůta u práv inkorporovaných do dluhopisů je ve srovnání se směnkou⁸ relativně dlouhá - činí 10 let.

Emisní podmínky a dluhopisový program

Emisní podmínky (§ 7 DluhZ) vymezují práva a povinnosti vlastníků dluhopisů a jejich emitentů. Na žádost emitenta je schvaluje KCP. Emitent může žádat i o schválení více společných emisních podmínek, které budou stejné pro předem neurčitý počet emisí dluhopisů – tzv. dluhopisový program. Před vydáním každé jednotlivé emise je potom emitent povinen vypracovat pro příslušnou emisi doplněk dluhopisového programu.

Podoba a forma dluhopisů

Dluhopisy mohou být vydány v obou podobách, listinné nebo zaknihované. Forma dluhopisu není ovšem určena tak jednoznačně. Zákon výslovně zmiňuje pouze dluhopis na jméno (srov. § 4 DluhZ), související ustanovení zákona však naznačují, že nejde o jedinou přípustnou formu⁹.

K uplatnění práva na výnos z dluhopisu může jeho emitent vydat kupóny (srov. blíže § 2 odst. 5 a § 18 DluhZ a § 12 CenP).

Zvláštní variantu podoby a vlastně i formy dluhopisu představuje tzv. sběrný dluhopis (§ 35 DluhZ). Jde o listinný dluhopis, který v sobě kumuluje souhrn dluhopisů dané emise a který je ve společném vlastnictvím vlastníků podílů na sběrném dluhopisu. Oprávněná osoba tak uplatňuje své právo z titulu podílu na sběrném dluhopisu a nikoliv jako vlastník konkrétních dluhopisů. Na sběrný dluhopis se nepoužijí ustanovení občanského zákoníku o spoluvlastnictví.

---

⁸ Kde platí - u přímých dlužníků - tříletá lhůta ode dne splatnosti.

⁹ Srov. např. § 6 odst. 1 písm. m) či § 34 odst. 4 DluhZ.

Výnos dluhopisu

Výnos dluhopisu je odrazem aktuálních podmínek kapitálového a finančního trhu a také bonity emitenta. Určení výnosu může být např. následující: a) pevnou úrokovou sazbou, b) emisním disážíem (záporným rozdílem mezi jmenovitou hodnotou dluhopisu a jeho emisním kursem), c) slosovateľnou prémií, event. prémií v závislosti na lhůtě splatnosti a d) proměnlivou úrokovou sazbou odvozenou např. od jiných úrokových sazeb nebo cen komodit (§ 16 DluhZ).

Tyto možnosti určení výnosu jsou uvedeny v zákoně pouze demonstrativně, nic tak nebrání jiným, více sofistikovaným variantám. Splatnost dluhopisu se stanoví buď jednorázově k určitému datu, nebo splátkami.

Postavení vlastníků dluhopisů

Běžný dluhopis není účastnický cenný papír a jeho vlastníci neovlivňují chování emitenta tak, jak činí společníci v obchodní společnosti - např. hlasováním na valné hromadě. Svůj vliv mohou majitelé prosadit pouze zprostředkovaně, což ale neznamená, že snad méně účinně: tím, že za určitých podmínek mohou požádat o předčasné splacení jmenovité hodnoty včetně poměrného výnosu¹⁰. Uvedené právo úzce souvisí se zvláštním nástrojem ochrany zájmů vlastníků dluhopisů - schůzí vlastníků dluhopisů (§ 21 an. DluhZ).

Schůzi svolávají vlastníci dluhopisů nebo emitent. Svolání schůze majitelem dluhopisů bude méně časté. Většinou to bude právě emitent, kdo bude schůzi iniciovat.

Povinně musí emitent svolat schůzi v případě tzv. „změn zásadní povahy“ (§ 21 DluhZ). Zákon za ně považuje: návrh na změny emisních podmínek a dluhopisového programu, návrh na přeměnu emitenta nebo na uzavření ovládací smlouvy či smlouvy o převodu zisku, za určitých podmínek i návrh na uzavření smlouvy o prodeji (části) podniku nebo smlouvy o nájmu (části) podniku, prodlení s uspokojením práv spojených s emitovanými dluhopisy (trvající více než 7 dnů) a návrh na vyřazení dluhopisů z obchodování na veřejného trhu.

S výjimkou dispozic s podnikem musí být schůze svolána vždy, bez ohledu na to, zda plánové „změny zásadní povahy“ vůbec mohou ohrozit řádné a včasné splacení pohledávek z dluhopisů (je tedy bez významu, zda jde o neutrální či dokonce výhodnou operaci, jež bude

---

¹⁰ Toto právo může být vlastníků dluhopisů poskytnuto již přímo v emisních podmínkách (§ 19 odst. 3 DluhZ); v praxi to však nebude obvyklé.

pro vlastníky dluhopisů přínosem). Krom toho musí emitent svolat schůzi v případě „změn, které mohou významně zhoršit jeho schopnost plnit závazky vyplývající z jím vydaných dluhopisů“.

Schůze vlastníků je usnášeníschopná, pokud se jí účastní vlastníci dluhopisů, jejichž jmenovitá hodnota představuje 30% jmenovité hodnoty nesplacené části dluhopisů. K rozhodnutí schůze je potřeba prostá většina hlasů přítomných vlastníků (podle podílu na celkové nesplacené části emise), nejde-li o změnu emisních podmínek a doplnku dluhopisového programu nebo o ustavení a odvolání společného zástupce (k němu viz dále) - zde se vyžaduje kvalifikovaná tříčtvrtinová většina. V případě, že se schůze svolává kvůli „změnám zásadní povahy“, musí být o schůzi pořízen notářský zápis.

Předčasné splacení dluhopisu může být potom dosaženo dvojím způsobem: Prvním z nich je situace, kdy schůze vlastníků sice souhlasí se změnou zásadní povahy, ovšem příslušný vlastník se schůze neúčastnil, příp. se jí sice účastnil, ale hlasoval proti schvalujícímu usnesení. Pak může vlastník žádat o přednostní splacení dluhopisu včetně poměrného výnosu¹¹. Uvedené právo je nutno uplatnit v propadné lhůtě 30 dnů od uveřejnění usnesení schůze a ve stejné lhůtě je pak emitent povinen tuto částku vyplatit (§ 23 odst. 4 DluhZ). Předčasného splacení lze dále dosáhnout i v případě, kdy schůze vlastníků dluhopisů nesouhlasí se změnami zásadní povahy¹² a určí, že pokud bude emitent postupovat v rozporu s jejím usnesením, je povinen předčasně splatit těm vlastníků dluhopisů, kteří o to požádají¹³.

Možnost vynutit si předčasné splacení je důležitým, nikoliv ale jediným přínosem schůze vlastníků. Emitent je povinen účastnit se schůze a musí na ní poskytnout informace „nezbytné k rozhodnutí či přijetí stanoviska“ (§ 21 odst. 3 DluhZ). Schůze může navíc ustanovit tzv. společného zástupce (§ 24 DluhZ), který mj. uplatňuje jménem všech vlastníků práva spojená s dluhopisy a také kontroluje plnění emisních podmínek.

Druhy dluhopisů

Státní dluhopisy a dluhopisy vydávané ČNB

---

¹¹ Pokud byl výnos určen emisním disážíem (záporným rozdílem mezi jmenovitou hodnotou a emisním kursem), splatí emitent vlastníků dluhopisů emisní kurz a poměrný výnos.

¹² Výjimkou je nesouhlas se změnou emisních podmínek nebo dluhopisového programu. Nesouhlas schůze totiž brání jejich změně (nejde-li o bagatelní či technické otázky uvedené v § 12 odst. 6 DluhZ, kde může emitent manévrovat i bez souhlasu schůze vlastníků), takže zájmy vlastníků nejsou dotčeny a odkup není nutný - srov. § 12 odst. 2 a § 14 odst. 1 DluhZ.

¹³ To, co bylo uvedeno ob jednu poznámku výše o výplatě dluhopisů s emisním disážíem, platí i zde.

Státní dluhopisy se vydávají na základě zvláštního zákona o státním dluhopisovém programu nebo na základě zmocňovacího zákona, který pověřuje ministerstvo financí vydat tento druh cenných papírů, resp. mu tento postup umožňuje.

Komunální dluhopisy

Oproti dřívější úpravě, podle které mohly komunální dluhopisy vydávat i banky, je nyní jejich emise svěřena výlučně územním samosprávným celkům (např. krajům). Emise je možná pouze po předchozím souhlasu ministerstva financí. Ministerstvo souhlas neudělí, pokud dospěje k závěru, že ekonomická situace územního samosprávného celku neumožňuje splnění závazků, které souvisí s komunálními dluhopisy.

Hypotéční zástavní listy

Hypotéční zástavní listy (dále také „HZL“) se od ostatních dluhopisů odlišují zúžením okruhu svých možných emitentů a současně bezpečnějším krytím.

Hypotéční zástavní listy může vydávat pouze banka se zvláštní licencí a nejméně 90% krytí nominálních hodnot HZL musí představovat pohledávky z hypotéčních úvěrů. Jde o úvěry, jejichž splacení je zajištěno zástavním právem k nemovitosti nacházející se na území členského státu EU nebo Evropského hospodářského prostoru.

Nic z toho by samozřejmě ještě nebylo dostatečnou zárukou zvýšené kvality HZL. Pohled do historie naznačuje, že žádná banka není imunní vůči krachu, a ani ty „hypotéční“ samozřejmě nejsou výjimkou. Kvalitě HZL by také neprospělo, pokud by jejich emitent mohl např. poskytnout mnohamilionový úvěr zajištěný zástavním právem k nemovitosti zlomkové hodnoty. O „bezpečné“ krytí by nešlo ani v případě, pokud by hodnota nemovitosti sice odpovídala úvěrové částce, ovšem zástavní právo by bylo jedním z mnoha, které by na dané nemovitosti vázly.

Z uvedených důvodů zákon určuje, co může být podkladem pro krytí HZL. Mohou jimi být pouze ty pohledávky z úvěrů, které byly poskytnuty nejvýše do 70% zástavní hodnoty¹⁴ zastavených nemovitostí. Navíc na nemovitosti v zásadě nemohou váznout jiná zástavní práva; resp. je to možné jen za určitých striktních podmínek, které zajišťují, že bude preferována úvěrová pohledávka hypotéční banky a současně bude zajištěna hodnota příslušného krytí (v podrobnostech k tomu srov. § 30 odst. 4 - 6 DluhZ).

---

¹⁴ K určení tzv. zástavní hodnoty nemovitosti srov. § 29 odst. 2 DluhZ.

Zbytek krytí nominálních hodnot HZL - tzv. „náhradní krytí“ - mohou potom tvořit jen velmi bezpečné aktiva, jejichž kvalita buď odpovídá nebo se blíží hotovým penězům. Může jít např. o vklady u centrální banky členského státu EU či jiného státu Evropského hospodářského prostoru¹⁵.

Konvertibilní a prioritní dluhopisy

Konvertibilní (vyměnitelný) dluhopis dává svému vlastníkovvi právo volit mezi splacením dluhopisu a výměnou za jiný dluhopis(y) nebo akcie vydávané emitentem. Naproti tomu prioritní dluhopis nenutí svého vlastníka k nějakému výběru mezi dvěma variantami. Prioritní dluhopis naopak kumuluje jak právo na splacení a vyplacení výnosu, tak i právo na přednostní upisování akcií, které emitent vydává. Vyměnitelné a prioritní dluhopisy upravuje obchodní zákoník¹⁶.

Podřízený dluhopis

Podřízené dluhopisy jsou ve srovnání s běžnými dluhopisy zatíženy větším rizikem. Jejich „podřízenost“ spočívá v tom, že v případě likvidace, konkursu či – v případě zahraničních osob - jiného obdobného opatření u emitenta, obdrží majitelé těchto dluhopisů plnění až poté, co budou uspokojeni ostatní věřitelé. Majitel podřízeného dluhopisu má tedy pohledávku „předposledního pořadí“ (poslední v řadě jsou společníci emitenta).

Podřízený dluhopis může být vydán pouze ve formě cenného papíru na jméno. V zájmu ochrany investorů zákon předepisuje, aby všechny materiály používané k propagaci takového dluhopisu uváděly, že jde o podřízený dluhopis.

VI. Kupóny

Kupón je jediný cenný papír upravený v zákoně o cenných papírech (§ 12 CenP) . Je vydáván pro uplatnění práva na dividendu z akcie, zatímního listu nebo výnosu z dluhopisu či podílového listu.

---

¹⁵ Viz § 31 DluhZ.

¹⁶ Srov. § 160 ObchZ.

Kupóny jsou jako vedlejší cenné papíry emitovány k uplatnění práva na výnos z vybraných cenných papírů: akcie, zatímního listu, dluhopisu a podílového listu¹⁷.

Kupóny lze podle českého práva emitovat výhradně jako cenné papíry na doručitele, bez ohledu na formu příslušného hlavního cenného papíru. Lze jej vydat v listinné i zaknihované podobě. Pokud jsou kupóny vydány v listinné podobě, vydávají se v uceleném bloku kupónů pro více období v budoucnu – v tzv. kupónovém archu, obsahujícím kupóny na příslušná období (u akcií obvykle po rocích).

Součástí tohoto archu bývá tradičně talón. Ten opravňuje svého vlastníka k vydání nového kupónového archu - pro případ, že byl ten starý již spotřebován. I přes shora uvedenou zákonnou charakteristiku není talón cenný papír, protože tak výslovně stanoví zákon (srov. § 12 odst. 2 ZCenP).

Kupón obsahuje údaje o emitentovi a příslušném cenném papíru (označení cenného papíru a jeho emitenta, číselné označení hlavního cenného papíru, ke kterému byl kupón vydán¹⁸). Krom toho je v kupónu uvedena výše výnosu nebo způsob jejího určení a informace o datu a místu uplatnění práva na výnos. Uvedené náležitosti přináší dostačující informace případnému vlastníkovi, který nemá k dispozici hlavní cenný papír a získává pouze kupón.

VII. Investiční kupony

Investiční kupony byly cenné papíry na jméno opravňující k nabytí akcií, event. podílových listů v rámci tzv. kuponové privatizace. Dnes již nemají jiný než evidenční význam.

VIII. Opční listy

Opční list (§ 217a ObchZ) je cenný papír, který opravňuje uplatnit přednostní právo na upisování akcií, které mají být akciovou společností vydány ke zvýšení základního kapitálu, nebo právo na získání vyměnitelných či prioritních dluhopisů.

---

¹⁷ Za bezprostřední předchůdce kupónů lze považovat poukázky vydávané v poukázkovém archu k vybraným dluhopisům. Srov. § 4 odst. 2 nařízení vlády ČSFR č 532/1990 Sb., o vydání státních dluhopisů k úhradám pohledávek z přiznaných odškodnění podle zák. č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci.

¹⁸ Neplatí to pro označení zaknihovaných cenných papírů, které se v zásadě nečíslojí (k tomu viz také § 4 odst. 3 ZCenP).

IX. Náložné listy

Náložný list je upraven v § 612 ObchZ v souvislosti se smlouvou o přepravě. Smlouvou o přepravě se dopravce zavazuje odesílateli přepravit zásilku z určitého místa do jiného místa. Dle smlouvy může být potom dopravce povinen vydat odesílateli k přepravě cenný papír – náložný list. Na vydání cenného papíru nemá odesílatel nárok, pokud si to nedohodl ve smlouvě.

Na rozdíl od zemědělských skladních listů, do kterých je vtěleno vlastnické právo ke zboží, je náložný list obligační cenný papír: je s ním spojeno „pouze“ právo požadovat na dopravci vydání přepravované věci. Řadíme jej proto do skupiny zbožových cenných papírů. Může být vydán ve všech třech formách cenného papíru.

X. Skladištní listy

Výše uvedená obecná charakteristika platí i obdobně i pro skladištní list (§ 528 ObchZ), který je stejně jako náložný list upraven v obchodním zákoníku. Skladištní list ztělesňuje právo na vydání skladované věci. Může být vydán ve všech třech formách cenného papíru.

XI. Zemědělské skladní listy

Obecné otázky a právní úprava

Zemědělské skladní listy jsou upraveny v zákoně č. 307/2000Sb¹⁹. Mezi cennými papíry zaujímají zvláštní postavení. Představují jediné věcněprávní cenné papíry v českém právu – ztělesňují vlastnické a event. zástavní právo k uskladněnému zboží (§ 2 odst. 1 ZemSkL). Jejich převodem se tak převádí vlastnické právo ke skladovanému zboží, nikoliv pouze nárok na jeho vydání (jako je tomu v případě běžných skladních listů).

Specifická je i podoba tohoto cenného papíru (k tomu blíže výklad pod bodem 5. 14. 2.) a omezen je rovněž okruh možných emitentů.

K vydávání zemědělských skladních listů jsou oprávněny právnické osoby, které disponují příslušnou licencí Ministerstva zemědělství k provozování zemědělského veřejného

---

¹⁹ Zákon č. 307/2000 Sb. o zemědělských skladních listech a zemědělských veřejných skladech. Podle zmocňovacího ustanovení zákona vydalo Ministerstvo zemědělství vyhlášku č. 403/2000 Sb., která mj. určuje druh zboží, které může být skladováno a stanoví další podmínky provozování skladiště.

skladu. Předpokladem udělení licence jsou mj. dispoziční práva k vyhovujícímu skladišti, relativně vysoký vlastní kapitál (30 mil. Kč) a také povinné pojištění proti živelným pohromám a krádeži.

Provozovatel zemědělského skladiště přijímá zboží do individuální nebo druhově určené (hromadné) úschovy²⁰, vydává uschovatelům příslušné zemědělské skladní listy a vede příslušnou jejich evidenci v rámci tzv. skladní knihy²¹. Komodity, na které může být vystaven zemědělský skladní list, jakož i jejich jakost, určuje vyhláška Ministerstva zemědělství. Povětšinou jde o obiloviny nebo luštěniny. Minimální množství zemědělského zboží, na které se skladní list emituje, činí 30 tun bez ohledu na jeho druh.

Od převzetí zboží až do jeho předání odpovídá provozovatel odpověď za škodu, která vznikne na skladovaném zboží. Majitelé zemědělských skladištních listů jsou do určité míry chráněni před případným konkursem provozovatele, neboť zboží, ke kterému byly vydány skladištní listy, se nestává součástí konkursní podstaty (§ 32 ZemSkIL).

Vydání zemědělského skladního listu

Provozovatel vydává zemědělský skladní list neprodleně poté, co převezme zboží ve svém skladu. Tento cenný papír se vydává ve zvláštní zdvojené podobě: povinně sestává ze dvou relativně samostatných částí – tzv. vlastnického a zástavního listu. Oba na sebe navzájem odkazují, na vlastnickém listu je uvedeno, že k němu byl vydán zástavní list a naopak.

Náležitosti vlastnického i zástavního listu upravuje § 4 odst. 4 zákona. Tytéž údaje provozovatel současně zapíše do skladní knihy (§ 19 ZemSkIL).

Převody a vznik zástavního práva

Zemědělský skladní list v obou svých částech inkorporuje vlastnické právo k uskladněnému zboží. Vlastník tohoto cenného papíru je oprávněn neomezeně nakládat se zbožím. Může buď požádat o jeho vydání (vydáním ovšem končí platnost zemědělského

---

²⁰ Podstatou hromadné úschovy je společné uskladnění téhož zboží stejné kvality od různých ukladatelů. Individuální úschova spočívá v odděleném zboží konkrétního uschovatele od zboží jiných ukladatelů. Zákon preferuje hromadnou úschovu; pokud není dohodnuto něco jiného platí, že byl sjednán právě tento druh úschovy.

²¹ Srov. § 19 ZemSkIL.

skladního listu) nebo může současným převodem obou částí skladního listu²² převádět vlastnické právo uskladněného zboží (striktně viděno, převádí se zemědělský skladní list a s jeho převodem je spojen automatický přechod vlastnického práva ke zboží, na které byl skladní list vystaven).

Tím se ovšem funkce popisovaného cenného papíru zdaleka nevyčerpává. Pokud by to byl jediný efekt vydání zemědělských skladních listů, došlo by tím k jejich degradaci na víceméně evidenční potvrzení vlastnického práva ke zboží v úschově.

Se zemědělským skladním listem však může být spojeno i zástavní právo k uskladněnému zboží. Vzniká prvním rubopisem a předáním zástavního listu nabyvateli.

První rubopis zástavního listu musí obsahovat: a) označení nabyvatele, b) výši pohledávky včetně příslušenství k datu splatnosti, pro kterou se zřizuje zástavní právo, c) den splatnosti zajištěné pohledávky, d) osobu, u níž má být placeno (domiciliát) a e) podpis převodce. Obsah prvního zástavního rubopisu se současně vyznačí na vlastnickém listu a запиše se na žádost nabyvatele do skladní knihy. Dalším rubopisem a předáním zástavního listu přechází zástavní právo na dalšího nabyvatele. Pokud je převáděn dále vlastnický list, musí nový nabyvatel brát v úvahu, že sice získává vlastnické právo k uskladněnému zboží, ovšem omezené zástavním právem (jeho obsah může zjistit přímo z textu vlastnického listu).

Prodej zástavy

Pokud nebyla splněna zajištěná pohledávka nejpozději do tří dnů od její splatnosti a tuto skutečnost potvrdí buď sám dlužník nebo osoba, u které se mělo platit (domiciliát), může vlastník zástavního listu požádat provozovatele skladu o prodej věci k uspokojení své pohledávky. Žádost vlastníka musí být podána formou doporučeného dopisu a provozovatel musí zahájit prodej nejpozději do třiceti dnů od jeho obdržení, nejdříve však deset dnů poté, co odeslal vlastníkovu zástavního listu informaci o chystaném prodeji (a zvoleném způsobu prodeje – k tomu dále). Až do zahájení prodeje má vlastník vlastnického listu možnost složit příslušnou částku u provozovatele a tím tak zabránit nechtěnému prodeji svého zboží.

Forma zpeněžení závisí na provozovateli, přesněji řečeno na jeho výběru z následujících tří variant:

Za prvé může prodat věc na příslušné komoditní burze, ovšem jen pokud se s uskladněným zbožím na burze obchoduje.

---

²² A nebo i jen vlastnického listu, srov. § 8 odst. 1 ZemSkIL.

Druhou variantu představuje dražba zboží, kterou vyhlásí sám provozovatel dle § 12 ZemSkL. Vyvolávací cena činí dvě třetiny obvyklé ceny, pokud jsou přítomni alespoň tři účastníci dražby. Jestliže jich je méně, předepisuje zákon k ochraně vlastníka vlastnického listu, že vyvolávací cena nesmí podkročit čtyři pětiny obvyklé ceny. Vydražená cena včetně daně z přidané hodnoty musí být vydražitelem zaplacená do tří pracovních dnů ode dne konání dražby; tím přejde i vlastnické právo ke zboží. Pokud se tak nestane, prodej se ruší.

Poslední možnost upravená v zákoně je „jiný vhodný způsob“. Demonstrativně se uvádí odkup věcí samotným provozovatelem, ovšem to jen za podmínky, že s takovou formou prodeje a také cenou písemně souhlasí vlastník zástavního i vlastnického listu. Uvedený způsob může být zajímavý pro všechny zúčastněné strany, protože tím odpadnou náklady spojené s dražbou.

Jestliže výnos z prodeje, ať již k němu došlo jakýmkoliv způsobem (prodejem na komoditní burze, dražbou nebo „jiným vhodným způsobem“), nedosahuje výše zajišťované pohledávky, má vlastník zástavního listu právo postihu proti předcházejícím vlastníkům zástavního listu.